

NĚKOLIK VZPOMÍNEK

Tyto řádky nebudou snad pro všechny čtenáře dosti zajímavé, ale pro Matěje Polanského dojdou milosti, doufám, u několika set čtenářů, t. j. u všech těch, kteří právě psaného Polanského dobře znali a u něho bydleli. Na padesát let byl „kvartýrským“, a to znamenitým a u studentů vůbec hledaným.

Tolik také skoro let hrál na basu, a to na kůře i na bálech. Měl knihovnu, z níž půjčoval jednotlivé knihy za krejcar poplatku, přitom byl také trochu písmákem a hodně mudrcem a řeknu-li, že také provozoval řemeslo, tož snadno uhadnete dle toho, co již řečeno, jmenovitě co nejposléze, že byl ševcem.

Dostal jsem se k němu do bytu hned v parvě. Dobře se pamatuju na dojem, který na mne, chlapce knih žádostivého, učinila jeho knihovna. Tři almary vedle sebe v alkovně o jediném okénku, kterým vnikalo tajemné světlo do posvátného šera tohoto tichého zákoutí, ozařujíc hřbety svazků namnoze starobyle vázaných. Co do obsahu byly skoro jen zábavné, většinou péčí a nákladem V. Krameriusa vydané. Tenkrát jsme se ovšem po autorovi neohlíželi, ale dychtili jen po „Rytíři Zásmuckém“, po „Bitvě u Malplaquetu“ a jak sluly všechny ty knížky blažené upomínky. Nam půjčoval knihy zadarmo; to bylo výhodou jeho studentů. Ale ať vytáhl kteroukoliv, na každé bylo přilepeno veliké číslo a pod ním skvělo se jadrnou frakturou: „Matthias Polanský“.

Tu slušno poznamenati, že nežehnal tomu, kdo ho dal na jméno „Matěj“ pokřtiti, a že také od té doby, co mu to jeden z jeho studentů poradil, obyčejně se „Matyáš“ podepisoval. Ta rada Polanskému vyhověla, neosvědčila se však, když ji sdělil Matěji Bukáčkovi, svému studentu. Přišel k nám do bytu z jiného ústavu. Starý Polanský měl radost, že našel po letech zase jednoho Matěje a také mu hned poradil toho svého Matíáše. Po prvé užil Bukáček té rady ve

škole, když páter Achac, spatřiv nového studenta, se ho ptal, jak se jmenuje. A jak uslyšel, že Matiáš Bukáček, tu jste ho měli viděti, jak se rozkohoutil! Zčervenal, oči mu zasvítily, a svým tenkým hlasem tento přítel všeho českého, jenž pak studentům slovanské klobouky vyčítal a červené stužky s třepením katovskými nazýval, obořil se na ubohého Matěje Bukáčka:

„Matiáš, hm — jaký Matiáš! Co je to Matiáš? Matiáš Bukáček, také vlastenec — co? — Či není to vlastenecké ten Matiáš? Ale Matěj je a zůstane Matěj!“ —

Také mu to chtěl patrně dokázati, neboť od té doby ubohý Matiáš Bukáček, ať dělal co chtěl, nikdy se Achacovi nezachoval.

Polanský, když o tom uslyšel, na P. Achace zanevřel. Ale neštěstí uhodilo, že před tímž jizlivým přítelem české národnosti musil se zapřít a jej prositi, on starý, vážný člověk! To bylo tak. Jako všude, mívali jsme kromě svátků ještě několik dnů do roka prázdnno, jež ředitel či praefekt uděloval. Studenti bydlící u Polanského měli mimo to o den více a ten Polanský sám uděloval, a to vždy v zimě, kdy prase zabíjel. To byl v jeho bytu a domě jako svátek a slavnost. Toho dne roznemohl se celý Polanského kvartýr a nikdo nešel do školy. A tak to také bylo i toho roku, kdy P. Achac stal se třídním našeho Matěje Bukáčka.

Pomáhali jsme, jedli, pili a starý pan „Matiáš“ vypravoval a přednášel své anekdoty a žerty. Slyšeli jsme je sice co rok za této slavné příležitosti, ale my se smáli po každé, abychom „starému“ radost nezkazili.

Tu, když jsme byli v nejlepším, došel nám obrovský džbán páně Matiášův. Matěj Bukáček, poněvadž stará Háta, služka, nebyla hned po ruce, nabídl se ochotně, že sám doběhne. Skokem byl přes ulici „U medvěda“, a než jsme se nadáli, stál už před námi vrchovatý džbán hustě zpěněného piva a nad ním krátkozraký, mžouravý, usmívající se Bukáček, že to tak dobře provedl.

Slavný den skončil vesele, ale když druhého dne P. Achac vstoupil do školy, hned jsme postřehli mrak, černý mrak na jeho čele. A také uhodilo! První, zdrcující blesk stihl Bukáčka, pak několik svezlo se jich po nás, až uvízly také na našem p. Matiáši. Byla to pro něj novina, jakou jsme ze školy přinesli! Bukáček byl všecek od sebe a pořád se jen zlobil, že si ty brejle už dávno nekoupil, a ještě předevcírem že mu to napadlo.

„Teď už vím — potkal jsem někoho — vrazil jsem do něho se džbánem, jak jsem utíkal. Ale já myslil, že to holič, starý Klouda, a on to P. Achac! O že jsem ty brejle —“

Ještě ten den si je koupil; ale co naplat, když z toho přece bylo potahování, když Matiáš Polanský musil k P. Achacovi s prosem. Uchlácholil ho sice, než vrátil se domů všecek mrzut.

„K tomu bych už nešel! Tam by mne vícekrát nikdo nedostal!“ — zařikal se, netuše ovšem, že nelitostný osud, Matěji Bukáčkovi zvláště nepříznivý, donutí ho nanovo k té těžké chůzi. Ale to se stalo až druhé zimy. Zatím v letě po těch vepřových hodech událo se cosi jiného, což bylo pravou událostí v našem malém městě, zvláště pak Polanskému.

Pan Matiáš měl dvě basy „Káču“ a „Kačenku“, či vlastně hrál na dvou basách. Jedna byla jeho vlastní a ta měla dvířka vzadu. S tou chodil na bály hrát a k muzikám. Byla to „Káča“ ohromná, v jejímž nitru p. Matiáš dobře ukryl hrnek černé kávy, když hrál v městě o bále. Ta kúrová „Kačenka“ byla menší, ladnější a ji měl také Polanský za nejdokonalejší. — Jednou v neděli, bylo to v červenci, o velké, když Polanský v tmavém kabátě úzkých rukávů jako pišťala, na kúru chápal se hrdla své basičky, povídal mu učitel, ví-li, že dnes bude koncert.

„A jaký?“ ptal se basista a podíval se přes kované brejle, jež vždycky měl, kdykoliv na kúru hrál.

„Na basu —“

Polanský rozevřel oči, až se mu čelo v samé vrásky shrnulo. Myslí, že regenschori žertuje. Když pak ten znovu to tvrdil, dokládaje, že přijel pernikářův Pepíček, co je v Praze v konservatoři, a že ten bude koncertovati na basu, kroutil Polanský hlavou.

„Hm, co by mohl na basu víc vyhráti, nežli my?“

„Tak přijďte jen poslechnout —“

„Nač bych tam chodil —“ a nechtěl opravdu o koncertu ani slyšeti. Teprve když navečer regenschori znovu přišel, dotáhl ho téměř ven a konečně do sálu, kdež se s ním postavil zrovna pod podiem, aby starý basista všecko jak náleží viděl.

„Pernikářův Pepíček“, za nedlouho po té komorní muzikus jakéhosi knížete v Němcích, hrál výtečně. Ale co pak jeho hra! Mnoho posluchačů odloudil mu Polanský. Všichni, co kolem stáli, dívali se jen na něj. A věru, že to stálo za

to, pozorovati ty přechody a změny na tváři starého basisty. Stál tu nejprve klidně, skoro chladně — pak, když virtuosa, mladého človíčka spatřil, usmál se a zvědavě zrak na něj upíral. V tom an první zvuk z mohutných strun se vyřinul, cuklo to v starcově tváři — pak, když hra čím dále, tím libější a dokonalejší sálem zvučela, Polanský stál jako ztrnulý. Tajil dech, prsa se mu mocně vzedmula, prudce zamrkal — a již nic neviděl — pro slzy. Plakal, okouzlen, omámen zručností hudebníkovou a jeho hrou.

První číslo bylo u konce a posluchači dali se do hlučného tleskání — však hle — jak mnoho jich přestalo.

Teď už všichni umlkli a překvapeně hledí na podium. Tam starý Matiaš Polanský objímá hudebníka, směje se, a slzy řinou se mu po tváři — teď shýbá se k čarodějnému nástroji — prohlíží ho — a zase objímá kolegu svého v buse. Obecenstvo dalo nanovo, do hlučnějšího ještě tleskání.

Toho večera byli jsme dlouho vzhůru. „Pan Matiaš“ byl všecek po koncertu rozrušen, rozčilen a o jiném nevedl řeč, nežli o perníkářově Pepičku a o jeho nástroji.

„Kdo by to řekl, co basa zmůže“, nejednou prohodil. A pak zase: „A to snad není ani samo sebou!“

Do té doby byla „Kačenka“ na kůru nejdokonalejší nástroj na světě, od onoho večera však už ji nechválil, aniž se jí chlubil. —

A teď, Matěji Bukáčku, musím ještě jednou o tobě!

Brejle už měl a nosil, také jelení kůžku na jich cídění si pořídil. Dobře mu sloužily. Již nikdy neměl P. Achace za starého Kloudu holiče, také děvčata už z daleka dobře rozeznával. Zvláště pak výborně se mu hodily, když „v súmrky“ chodíval k „orlíčku“, do malé tiché hospůdky, kdež jsme se, ovšem že podloudně, scházivali. Dlouho jsme tam v klidu a bezpečnosti veselé chvíle trávili, ale co dostal se na ústav P. Achac, bylo po jistotě. Ten ve všem nás stíhal, sám z večera na obhlídky po hospodách se dával, a, jak jsme naposled byli dobře zpraveni, již také „orlíčka“ a tajné besedy tam vyzvěděl.

Bylo to v zimě, hezky podvečer a již se hodně smrklo. Bukáček, protože jsme k „orlíčku“ neměli daleko, zapálil si dýmku hned doma a vytřel ještě, nežli se na cestu vydal, brejle. Cestou k naší hospůdce nepotkal nikoho. Zdaleka zamihly se mu dvě postavy, které zanikly ve tmě perutí orlíčkových.

„Aha, hoši se scházejí,“ pomyslí si a statečně si odfu-

kuje, jist a bezpečen, přidal do kroku. „To bude dnes veselo!“

Vešel na síň. Zdálo se mu, že někdo na něj syčí, ale že bylo na síni hodné přití, nikoho neviděl a tak nedbaje, otevřel prudce dveře. Venku byl mráz, ve světnici horko. Brejle Bukáčkovy rázem se silně opotily, takže u samých dveří jako oslepen se zastavil. Strčil je na čelo a mžouraje kolem se rozhlížel. Tam u jejich stolu už dva sedí,

Ano, P. Achac ještě s mladším kolegou.

„Ah, hoši si přispíšili!“ zvolal Bukáček hned u dveří a s dýmku v ústech, pravici na uvítanou vztahuje, kráčel ke stolu. Před ním samým patrně uhodilo, ač bez hluku, neboť rázem ztuhl, zkameněl. U stolu, u jejich stolu P. Achac s asistencí z koleje!

Věru, že si přispíšili!

Nešťastné brejle! — —

Bukáček přišel dnes nápadně brzo domů. Jaké bylo zděšení v Polanského táboru, možná si pomyslit. A on chudák stará hned druhého dne, ač se loni zařikal, vydal se zas na cestu k P. Achacovi i k P. rektorovi. Což by byl pro studenta neudělal! A věru že cestou svou Matěji Bukáčkově i nám všem ulevil. Však to byla také poslední jeho cesta. Na jaře zemřel. Na pohřeb přišlo asi dvanácte kněží z nejbližšího okolí, samí jeho známí, kteří buď u něho bydleli, neb k jeho studentům chodívali.

Co se stalo s bibliotékou, nevím, ani co s „Káčou“ s dvířky. Jen to vím, že Matěj Bukáček nenosí už staré brejle, ale pěkné zlaté, které se jen svítí nad jeho plnou tváří, a skrze něž zcela spokojeně pohlíží na tento svět s výšin své fary, nejen na malebném místě postavené, ale také výnosné a bohaté. — —